

KUHINAA SIENIMETSÄSSÄ

YRJÖ ENGSTRÖM (2004). **Ekspansiivinen oppiminen ja yhteiskehittely työssä.** Vastapaino. (175 s.)

Liian kanssa on ainakin äkkisel-
tään katsottuna toiminta tämän
päivän työympäristöissä enem-
mänkin touhuamista ja kohelta-
mista. Ja tohinan keskellä uu-
puvat kanssaihmiset selailevat
lehtien minne mennä -palstoja
löytääkseen jälleen uusia koh-
teita pakomatkoilleen arjen pai-
neista.

Mistään touhuamisesta tai
koheltamisesta ei kuitenkaan ole
kyse kun toiminnasta puhutaan
toiminnan teorian ja erityisesti
kehittävän työntutkimuksen
kielipelin puitteissa. Toiminta on

kohteellista, mutta menomesta-
markkinoinnin tarjoamat pää-
määrät ovat pikemminkin korvi-
kekohteita ihmisten luontaises-
sa pyrkimyksessä ottaa työnsä
yhä laajemmin haltuun. Näiden
käsitteiden teoreettisen tarkka-
rajaisuuden tarpeellisuudesta ei
Yrjö Engeström tingi viimeisim-
mässäkään kotimaankielisessä
kirjassaan.

Vastapainon julkaisema teos
näyttäisi edustavan tinkimättö-
myydessäänkin hieman uutta
kehittävän työntutkimuksen
koulukunnan kirjoittelugenres-
sä. Arkiymmärrys saa edelleen
huutia, mutta jonkinlaista kyp-
symistä kirjassa on aistittavis-
sa sen monissa avauksissa ja
toteamuksissa niiden kesken-

eräisyydestä, alustavuudesta,
hypoteettisuudesta. Ehkä juuri
tällaista ajattelun huokoisuutta,
jota nyt ”aikuisuutensa kynnyk-
selle” tullut toiminnan teorian
kotoinen kehittäminen osoittaa,
on oman ymmärryksensä arkisuu-
desta syyllistynyt lukijakunta
kovasti odottanut.

Kirja koostuu pääosin Enge-
strömin aiemmin julkaistuista
artikkeleista, mutta käsittää
myös lyhyempiä ideakehittelyä
avanneita puheenvuoroja erilai-
sista yhteyksistä. Engeström
luonnehtii kirjaa retkiksi sienimetsään, koko maastoa ja sen
sienilajeja kirja ei kata. Artikke-
lit nostavat erityisesti esille teo-
rian ekspansiivisesta oppimi-
sestä, ajatuksen yhteiskehittä-

lystä työn uudenaikaisena organisoitimuotona ja siirtovaikutuksen aikaansaajana sekä fokusoinnin puheeseen ja vuorovaikutukseen kehittävän työn tutkimuksen uusimman aallon kohteina. Teksteihin on Engeström kiintoisasti kirjoittanut ajoittavat ja paikantavat opastukset.

Upeasti Engeström käy kirjassa läpi oman ajattelunsa kehitystä seitsemästä veljeksestä uudempaan metodiseen otteeseen, jolla keskustelujen analyysit paljastavat työkäytäntöjen auttamattomia puutteita, ja jossa ”neuvotteleva solmutyöskentely” lopulta tarjoutuu yhteiskehittelyä vaativan todellisuuden työmetodiksi. Yhdessä puheistaan hän toteaa, että ”en olisi kehittävä työntutkija, ellen näkisi omassa toiminnassamme ristiriitaa ja haastetta, jotakin mikä ärsyttää etsimään oman tutkimuksen lähikehityksen vyöhykettä”.

Hieman saattaa suoraviivaisemmin ajattelevaa lukijaa omalla tahollaan ärsyttää keskustelun analyysistä tuttu arkipuheen tai järjenkäytön merkityksellistäminen. Ainakaan maallikon mielestä ei ole kovin järjestyttävä ”ratkaisuinnovaatio”, jos oikeustapauksen tuomari pirauttaa kantajan asianajajalle varmistaakseen, aikooko tämä tuoda todistajia istuntoon vai ei. Kyse tuntuu olevan enemmänkin siitä, mitkä ovat tuomarin tilannekohtaiset intressit ja mahdollisten sanktioiden määrittämä liikkumavara oman työn järjestyksessä hoitamisessa. Saluttaneen tässä asiaan kohdistuvan tutkimuksen kuitenkin verkaisesti etenevän omalla lähikehityksen vyöhykkeellään.

Itse tutkimusotteeseen jo vihkiytynyttä lukijakuntaa im-

ponoivat ehkä eniten purevat ja ajankohtaiset kommentaarit laatajatteluun ja konstruktivismiin, mutta myös vertaukset sienimetsään ja muurahaispesän kuhinaan. Kasvatuksen ja kulttuurin vertaamisen hallittuun ja hoidettuun puutarhaan Engeström mieluummin korvaisi vertauksella sienimetsään, jossa rihmastot leviävät laajalla alueella, sivusuunnassa ja ilman määrätietoista hoitamista. Kaoottisena näyttäytyvä työtoiminnan maailma saattaisi toisaalta ehkä olla enemmänkin kuhinaa, joka muistuttaa muurahaispesän mielivaltaiselta näyttävää liikettä – tai skeittajien ärsyttävää tapaa kokoontua yhteen ja hajautua milloin missäkin. ”Kuhina on käynnissä, halusimme tai emme”, toteaa Engeström oraakkelimaisesti.

Henkilökohtaisen ja yhteisen välimaastoksi otsikoidussa luvussa Engeström toteaa, että ”20 vuotta sitten meillä oli visio, kannustava idea”. Innostuksen lisäksi tarvittiin kuitenkin ”kurinalaisia aineiston kokoamisen ja analyysin menetelmiä, luotettavuutta ja tarkkuutta”, koska nousevan tutkimusotteen piti myös kestää tiedeyhteisöjen kritiikki. Tie siivoustyön kehittämiseen tähänneistä analyysistä kansalliseksi metodologiaksi ei ilman tätä varmaankaan olisi onnistunut. Kiintoisaa vain olisi pohtia, missä määrin tämä tarve hankkia tiedeyhteisön legitimoima asema, on vaikuttanut kehityksen mahdollisuuksia etsivän ”romanti-

sen tieteen” myöhempään metodologiseen potentiaaliin.

Kirjan kunnioitettavan monilukisten viittausten ohella Engeström taitaa samalla rajata toiminnanteorian koulukunnan yhä moniäänisemmäksi käyneestä kirjoittelusta legitimoitavaksi kelpaavien innovaatioiden piiriä. Viime vuosien metodologinen ekspansio ammatillisen koulutuksen kenttään, oppilaitosten ja työelämän rajanylitysten maastoon jää lopulta aika ohuen viittauksen varaan. Onko ehkä niin, että sienimetsän rihmastoista kasvaneet tuotokset ovat yllättäneet puutarhurin.

Engeströmin suurin huoli on kuitenkin globaalilla tasolla, uusliberalistisessa välinpitämättömyydessä, joka tarjoaa maaperän häikäilemättömälle voimavarojen väärinkäytölle ja saalistukselle. Tässä eivät arvosteleminen, vastusteleminen tai tuomitseminen auta – ne ovat kehitystä hakevan tutkimusotteen näkökulmasta ”perinteisiä keinoja”. Toiminnan teoria ja kehittävä työntutkimus sen sijaan saattavat tarjota asiantiloista huolta kantaville uudenlaisten keinojen varantoa.

Ainakin tämä kirjanen kiteyttää verraten lukijaystävällisesti keskeiset teoreettiset teesit ja metodologiset avaukset. Tekoihin se ehkä ei opasta, mutta toimintaan kenties innoittaa: ”This way is up”.

Hannu Valkama